

‘Akkerbouw moet meer doen dan technische oplossingen zoeken’

De akkerbouw kan het beste te leer gaan bij de melkveehouderij, vindt Leo Joosten van Vewin, de Vereniging van waterbedrijven in Nederland. Daar zijn al belangrijke stappen gezet op weg naar duurzaamheid. Volgt de akkerbouw dit voorbeeld niet, dan kan de sector niet overal blijven bestaan, eigenlijk net als de waterwinbedrijven zelf.

De melkveehouderij heeft al een enorme verandering doorgemaakt. De veranderingen zijn zelfs zo groot dat Leo Joosten, unitmanager Water & Milieu bij Vewin, het wel een systeeminnovatie wil noemen. Volgens hem kan de akkerbouw op dezelfde manier heel veel bereiken.

Wat is volgens u een systeeminnovatie?

‘Het is natuurlijk de vraag waar gewone verbeteringen ophouden en systeeminnovatie begint. Is systeeminnovatie een blauwdruk van vijftig jaar vooruit, of noem je de optelsom van een groot aantal kleine stapjes ook systeeminnovatie? In elk geval gaat het niet alleen over techniek, maar ook over iets als cultuur: op een andere manier naar je bedrijfsvoering kijken. Het gaat ook over vooruitkijken: als de sector over dertig jaar nog op de kaart wil staan, zal ze toch moeten denken in termen van de drie P’s: people, planet, profit. Dan zijn systeeminnovaties onontkoombaar.’

Hoe komt u erbij dat de melkveehouderij een dergelijke omslag al gemaakt heeft?

‘Ik weet nog dat het tien jaar geleden gebruikelijk was dat een veehouder bij de kunstmestgift alleen lette op de kleur van het gras. Dat moest blauwgroen zijn. Volstreekte waanzin. Dat had niets meer met techniek te maken maar alles met cultuur, ideologie. Net zoals ze in de Tour de France tien jaar geleden nog biefstuk bij het ontbijt aten omdat Eddie Merckx dat ook zo had gedaan. Die manier van werken is langzamerhand veranderd. Onder andere onder invloed van het milieu-proefbedrijf voor de melkveehouderij, De Marke, dat de kennis via een heel netwerk van boeren verspreidde. Dit model van proefbedrijven met een netwerk van praktijkbedrijven eromheen heeft een heel belangrijke rol gespeeld in het transformatieproces van de melkveehouderij. Daarom noem ik dat systeeminnovatie. Het is meer dan de optelsom van een groot aantal technische maatregelen. Het is op een andere manier naar je bedrijfsvoering kijken, wat op een gegeven moment bijna automatisch nieuwe oplossingen genereert.’

Bij gewasbescherming is nog niet zoveel bereikt. Is daar dan niet een ander soort verandering nodig?

‘Met bestrijdingsmiddelen is er inderdaad nog een behoorlijke weg te gaan. Toch is ook hier met technische maatregelen veel te bereiken. Maar dat gebeurt niet vanzelf. Al is een technische maatregel beschikbaar, dan betekent dat nog niet dat hij ook toegepast wordt. Daarom heb je projecten nodig als Telen met Toekomst, waar akkerbouwers in samenwerking met onderzoek en voorlichting proberen zo ver mogelijk te komen. Ik denk dat we via deze weg 95% van alle problemen op kunnen lossen. Voor ons waterleidingbedrijven is dat veelal voldoende.’

Dus voortgaande verbeteringen van het bestaande proces zijn ook voor de akkerbouw voldoende?

‘Ja, maar wel als onderdeel van die bredere kijk op de bedrijfsvoering. En ik denk dat daar ook nog de nodige druk voor nodig is vanuit Europa, net als met de Nitraatrichtlijn. Die druk komt ook wel met de kaderrichtlijn Water, al wordt die nog niet gevoeld. Dat was aanvankelijk ook bij de Nitraatrichtlijn, maar het is wel gekomen. Ik zag bijvoorbeeld ook bij het onkruidbestrijdingsmiddel atrazine in maïs hoe belangrijk de druk is. Tien jaar geleden schreeuwde iedereen moord en brand als ter sprake kwam dat het middel moest verdwijnen. Er kwamen allerlei proefprojecten om te kijken of het kon zonder atrazine, met het idee dat anderen het over zouden nemen als ze zagen dat het werkte. Maar die olievlekwerking kwam er niet. Daarvoor was het nodig dat atrazine verboden werd. Dan heb je het over de combinatie van druk en innovatie.’

Dan blijft nog vijf procent van de problemen over, zoals u zelf aangaf. Hoe los je die dan op?

‘Er zijn nog steeds hardnekkige knelpunten. Neem grondontsmetting. Dat wordt vaak gezien als noodzaak omdat een ruimere vruchtwisseling of telen buiten de grond economisch niet haalbaar zijn. Voor dat soort knelpunten is een forse inspanning nodig op systeemniveau, met name in de onderzoekssfeer.’

Leo Joosten, unitmanager Water & Milieu bij Vewin

'Systeeminnovatie is op een andere manier naar je bedrijfsvoering kijken, wat op een gegeven moment bijna automatisch nieuwe oplossingen genereert'

gaat het met name om natuur en recreatie of biologische landbouw. De huidige plantaardige systemen passen daar minder in omdat maar de vraag is hoe duurzaam die worden. Zo is in een grondwater-beschermingsgebied bij Emmen besloten dat waterwinning beter samen kan gaan met de uitbreiding van het Noorder Dierenpark dan met veenkoloniale akkerbouw.'

Dat betekent dat de akkerbouw gewoon uit dat soort gebieden verdwijnt.

'Ja. Als de akkerbouw niet zelf met duurzaamheid aan de slag gaat, is dat wel de consequentie. Wil je als sector overleven dan moet je toch kijken waar de maatschappij behoefte aan heeft in termen van people en planet, anders houd je profit niet overeind. En die behoefte is niet alleen voedselproductie, maar ook schoon water, natuur en landschap. Wat dat betreft zijn er grote parallellen met de sector die ik vertegenwoordig, de waterwinning.'

Moet de waterwinning ook rekening houden met de behoeftes van de maatschappij?

'Voor ons liggen de grootste bedreigingen in de stedelijke randzones. Ooit lagen de waterwinningspunten midden op de hei. Inmiddels is de stad opgerukt tot de hei. Daarom moeten wij concepten ontwikkelen om recreatie, waterwinning en bepaalde vormen van natuur samen te laten gaan. Wij denken nu in termen van hoe we ons op de kaart houden, terwijl we vroeger alleen aan de waterwinning dachten. Waar we vroeger alleen dachten aan de preventieve bescherming van grondwaterbronnen bekijken we dat nu breder. Desnoods accepteren we nu een groter risico van vervuiling van de grondstof. Dat vangen we weer op door een extra veiligheidsmaatregel.'

Maar waterwinning is toch essentieel voor iedereen. Dan hoef je toch geen concessies te doen?

'Iedereen erkent wel dat water essentieel is. Maar als wij niet meedenken over het samengaan van waterwinning met natuur en recreatie, wordt gezegd dat we dan maar moeten verdwijnen uit die randstedelijke zone. Dus we moeten wel veranderen om op de kaart te blijven. Eigenlijk net als in de landbouw.'

Zijn er voor de waterwinning bedreigingen die aangepakt moeten worden in de landbouw?

'Bij de waterwinning gaat het eigenlijk vooral om de vollegrondstuintbouw, akkerbouw en veehouderij. We zien daar wel bedreigingen: de reizende bollenteelt. Een paar hectare bollen kan een grotere negatieve invloed op de kwaliteit van het grondwater hebben dan 100 hectare veehouderij. Afgelopen jaar hebben we daarover de alarmbel geluid. Er loopt nu een overleg met het Praktijkonderzoek Plant & Omgeving om de risico's en bedreigingen goed in beeld te brengen. Probleem is dat de kosten van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het niet vallen bij het saldo van de bollenteelt. Daarom heb je meer nodig dan technische oplossingen. De bollentelers passen die niet toe omdat ze absoluut geen risico willen lopen. Dus risicobeleving en -management is een belangrijk onderdeel van de benodigde systeeminnovatie.'

Is het voor de drinkwaterbedrijven belangrijk dat de landbouw 100% duurzaam wordt?

'Niet noodzakelijkerwijs. Drinkwaterbedrijven zijn al langer bezig met het uitwerken van concepten van multifunctioneel grondgebruik. Dan

'Een paar hectare bollen kan een grotere negatieve invloed op de kwaliteit van het grondwater hebben dan 100 hectare veehouderij'